

Μια και μοναδική καινοτομία στην προσπάθεια ανάπτυξης της Ε&Τ στην Ελλάδα ...

Βρισκόμαστε στις αρχές του μακρινού 1981 και στη Γενική Γραμματεία Έρευνας και Τεχνολογίας γίνονται συζητήσεις για την εξεύρεση τρόπων διευκόλυνσης της ανάπτυξης της Ε&Τ στην Ελλάδα. Μια μικρή ομάδα στελεχών της, συζητά και προσπαθεί να εξεύρει τρόπους, ενώ επεξεργάζεται σχέδια προγραμμάτων που θα υποβάλλονταν στην ηγεσία της ΓΓΕΤ και κατόπιν στην κυβέρνηση προς έγκριση και εφαρμογή.

Ένα στέλεχος ανακαλύπτει στα αρχεία της ΓΓΕΤ μια προσπάθεια/πρόταση καθηγητού (δε μάθαμε ή δε συγκρατήσαμε το όνομα) να δημιουργηθεί Ειδικός Λογαριασμός στο Πανεπιστήμιο Θράκης. Η προσπάθεια όμως είχε εγκαταλειφθεί.

Ανατρέξαμε σε κάθε είδους πηγές, αλλά δεν βρέθηκε κάτι συγκεκριμένο. Ανακαλύψαμε ότι με τον ίδιο τίτλο υπήρχε Ειδικός Λογαριασμός για τα σιτηρά στο Υπουργείο Γεωργίας. Η δομή και οι στόχοι όμως ήταν εντελώς διαφορετικοί και δεν μπορούσαν να καλύψουν τις ανάγκες της Ε&Τ. Ίσως όμως να έθεσαν σε κίνηση σκέψεις για το νέο θεσμό που αρχίσαμε να συζητούμε, ότι θα μπορούσε να εξελιχθεί σε σοβαρό μηχανισμό και εργαλείο για την ανάπτυξη της Ε&Τ στην Ελλάδα.

Η υποστήριξη της όλης προσπάθειας από το ΓΓ της ΓΓΕΤ κ. Γεώργιο Αργυρόπουλο ήταν ιδιαίτερα ενθαρρυντική και επιτάχυνε τις σχετικές διεργασίες.

Εκτός από το περιεχόμενο του μηχανισμού που σχηματοποιούνταν, πρόβλημα ήταν και η στάση που πιθανώς θα κρατούσε το Υπουργείο Παιδείας, δεδομένου ότι το μεγαλύτερο μέρος των δραστηριοτήτων Ε&Τ πραγματοποιούνταν από τις ερευνητικές ομάδες των ΑΕΙ της χώρας. Φυσικά χωρίς την προσυπογραφή του Υπ. Παιδείας, οποιαδήποτε ρύθμιση δε θα τελεσφορούσε.

Απευθυνθήκαμε αμέσως στο Υπ. Παιδείας και συζητήσαμε το θέμα με εκπρόσωπό του, σύνδεσμο με τη ΓΓΕΤ. Δεν έχουμε δυστυχώς συγκρατήσει το όνομά του.

Γνωρίζοντας τις αδυναμίες της τότε γραφειοκρατίας, θεωρήσαμε σκόπιμο στην πρότασή μας προς το υπ. Παιδείας, να προτείνουμε ο σχεδιαζόμενος μηχανισμός να τεθεί πρώτα σε εφαρμογή στο Παν. Θράκης, πιλοτικά. Σκεφτήκαμε ότι η στάση της γραφειοκρατίας θα ήταν ευμενέστερη προς το ακριτικό και νέο τότε πανεπιστήμιο και αυτό θα διευκόλυνε τη λήψη των σχετικών αποφάσεων.

Προς μεγάλη μας έκπληξη η απάντηση του υπ. Παιδείας ήταν ότι ο σχεδιαζόμενος μηχανισμός πρέπει αφενός να γίνει με Προεδρικό Διάταγμα και αφετέρου να αφορά και να μπορεί να εφαρμοστεί από την πρώτη στιγμή, σε όλα τα πανεπιστήμια, χωρίς εξαιρέσεις.

Ο ενθουσιασμός μας ήταν ανείπωτος. Ο δρόμος για την υλοποίηση του σχεδιαζόμενου μηχανισμού, ήταν πλέον διάπλατα ανοιχτός.

Ειδικό Λογαριασμό Αξιοποίησης Κονδυλίων Ερευνας (ΕΛΚΕ)

Η ιδέα του μηχανισμού ήταν απλούστατη. Η έρευνα πρέπει να έχει απλούς, έξυπνους, ευκάμπτους και αποτελεσματικούς τρόπους χρηματοδότησης. Κατά συνέπεια θα πρέπει να έχει μηχανισμούς τύπου ιδιωτικού δικαίου, μακριά από το δημόσιο λογιστικό που ήταν υποχρεωμένα να ακολουθούν τα ΑΕΙ.

Οι Ειδικό Λογαριασμοί Κονδυλίων Ερευνας (ΕΛΚΕ) δημιούργησαν ένα νέο πλαίσιο διαχείρισης κονδυλίων ερευνας. Δε δίδεται χρήματα. Οι ερευνητές σε οποιοδήποτε φορέα ερευνών και αν ανήκαν έπρεπε να βρουν χρηματοδότη των ερευνητικών έργων που ήθελαν να εκτελέσουν. Αν υπήρχε συμφωνία για την εκτέλεση ενός έργου, ο χρηματοδότης μπορούσε να μεταφέρει τα χρήματα στον ΕΛΚΕ και ο επιστημονικός υπεύθυνος του έργου, τον διαχειρίζονταν, τηρώντας απαρεγκλίτως τους κανόνες του συμβολαίου με το οποίο εξασφαλιζόταν η χρηματοδότηση. Η καλή εκτέλεση του έργου σύμφωνα με τα προσυμφωνηθέντα, ελέγχονταν από τον χρηματοδότη και μόνον και όχι από τη γραφειοκρατία του ΑΕΙ, όπως γίνονταν στο παρελθόν.

Τα σχέδια του ΠΔ επεξεργάστηκαν ο Δημήτριος Σωτηρίου (μερικώς αποσπασμένος στην ΓΓΕΤ από την Ιατρική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών) και ο Δημήτριος Δενιόζος, στέλεχος της ΓΓΕΤ. Τη νομική επεξεργασία και τελική διατύπωση του ΠΔ ανέλαβε η κα Λίλιαν Αργυροπούλου, αποσπασμένη από το Υπουργείο Συντονισμού στη ΓΓΕΤ.

Το ΠΔ πήρε τον αριθμό 432 και δημοσιεύτηκε στο ΦΕΚ 118, ΤΑ, σελ. 1299, στις 5/5/1981, με τίτλο «Περί συστάσεως Ειδικών Λογαριασμών αξιοποίησης κονδυλίων για την εκτέλεση ερευνητικών έργων στα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα της Χώρας». Το ΠΔ υπογράφεται από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας Κωνσταντίνο Καραμανλή και τον υπουργό άνευ Χαρτοφυλακίου Σταύρο Δήμα.

Το Φθινόπωρο του 1981 ήρθε στην εξουσία το ΠΑΣΟΚ. Υπουργός Συντονισμού ανέλαβε ο κ. Ευ. Κουλουμπής και δ/ντης του Γραφείου του ανέλαβε ο κ. Μανώλης Σαμουηλίδης, μέλος ΔΕΠ του ΕΜΠ. Αμέσως μετά την ανάληψη των καθηκόντων τους ανακαλύψαν ότι δεν υπήρχε κατάλληλος μηχανισμός για τη χρηματοδότηση ερευνητικών έργων από την τότε ΕΟΚ [ΣΣ: Η Ελλάδα έγινε μέλος της ΕΟΚ στις 28 Μαΐου 1979. Η συνθήκη προσχώρησης της Ελλάδας στις Ευρωπαϊκές Κοινότητες υπογράφηκε στο Ζάππειο Μέγαρο. Η Ελλάδα εντάχθηκε επίσημα στις Ευρωπαϊκές Κοινότητες την 1η Ιανουαρίου 1981 και έγινε έτσι το δέκατο μέλος της Κοινής Αγοράς]. Μέχρι τότε τυχόν χρηματοδοτήσεις της ΕΟΚ έπρεπε να σταλούν στο λογιστήριο του Πανεπιστημίου, να εγγραφούν στο τακτικό του προϋπολογισμό, να τροποποιηθεί ο προϋπολογισμός [ΣΣ: εξαιρετικά χρονοβόρος διαδικασία και φανταστείτε ότι για 500.000 δρχ. της εποχής εκείνης, σημαντικό ποσό για ερευνητικό έργο, έπρεπε να τροποποιηθεί για παράδειγμα προϋπολογισμός 2 και πλέον δισεκατομμυρίων δρχ, που ήταν τότε ο προϋπολογισμός του πανεπιστημίου Αθηνών] και τότε και μόνον τότε ήταν δυνατή η εκταμίευση χρήματων και πάντοτε με τους κανόνες του δημοσίου λογιστικού. Κατάσταση επιεικώς απαράδεκτη για τη διεξαγωγή έργων και προγραμμάτων έρευνας οποιασδήποτε μορφής (βασικής, εφαρμοσμένης, τεχνολογικής, ...).

Ειδικοί Λογαριασμοί Αξιοποίησης Κονδυλίων Ερεύνης (ΕΛΚΕ)

Το υπ. Συντονισμού ζήτησε από τη ΓΓΕΤ την εξεύρεση αμέσου λύσεως στο πρόβλημα της χρηματοδότησης ερευνητικών έργων. Η λύση ήταν όπως γίνεται φανερό οι ΕΛΚΕ. Θα χαρακτηρίσουμε την κατάσταση αυτή ευτυχή συγκυρία, χάρις στη μοναδική καινοτομία που εισήχθη στην Ελλάδα από τη διορατικότητα των στελεχών της ΓΓΕΤ που προαναφέρθηκαν.

Ένα εύλογο ερώτημα που ανακύπτει είναι ποια ήταν η υποδοχή του ΠΔ από τους ερευνητές και κάθε άλλου είδους ενδιαφερόμενους, όπως καθηγητές, αρμοδίους, πρυτάνεις, διοικητικούς, στελέχη υπουργείων (βλέπετε πρωτίστως Συντονισμού) και κάθε είδους περιφερόμενους καλοθελητές και αναλυτές που θεωρούν καθήκον τους να σχολιάζουν τους πάντες και τα πάντα και μάλιστα αρνητικώς.

Δεν έχει έννοια να αναλωθεί κανείς περιγράφοντας τα γεγονότα της εποχής. Συνολικά μπορεί κανείς να πει ότι η εισαγωγή του θεσμού δεν ήταν ούτε εύκολη ούτε χωρίς μεγάλες και σοβαρές αντιρρήσεις. Αντιρρήσεις υπήρξαν ακόμα και από την Εθνική Επιτροπή Έρευνας & Τεχνολογίας, η οποία είχε ενημερωθεί προκαταβολικώς για το εγχείρημα, αλλά ο πρόεδρος καθ. Σπύρος Μουλόπουλος, ζητούσε τότε την κεφαλήν επί πίνακι των πρωταγωνιστών της υπόθεσης. Οι αντιδράσεις όμως σύντομα ατόνησαν και ξεπεράστηκαν.

Σημαντικότερες ήταν οι αντιδράσεις στελεχών του υπ. Συντονισμού που έπρεπε να υιοθετήσουν το ΠΔ και να διευκολύνουν την εφαρμογή του. Ήταν αδύνατον να αντιληφθούν πως μετρά κανείς τα αποτελέσματα της έρευνας όπως επέμεναν, αν και δεν τους αφορούσε καθόλου. Για παράδειγμα έλεγαν, στην κατασκευή πεζοδρομίων τα αποτελέσματα είναι προφανή, τα αποτελέσματα της έρευνας πως τα μετράς; Τελικώς επείσθησαν ότι τα αποτελέσματα της έρευνας δε μπορεί να είναι ποσοτικά, δεν μετρούνται με το ζύγι ή το μέτρο μήκους και υπάρχει πάντοτε ο κίνδυνος αποτυχίας. Τελικώς το κατάλαβαν, το αποδέχθηκαν και άφησαν τα πράγματα να πάρουν το δρόμο τους. Την προσπάθεια πειθούς των ενδιαφερομένων μερών είχε αναλάβει αποκλειστικώς Δημήτριος Σωτηρίου. Η αποστολή αυτή δεν ήταν καθόλου εύκολη.

Σιγά, σιγά το ΠΔ έγινε αποδεκτό και οι ερευνητές βρήκαν ένα σύμμαχο και ένα αξιοπρόσεκτο μηχανισμό κατάλληλο και αντάξιο της προσπάθειας ανάπτυξης της E&T στην Ελλάδα.

Το ΠΔ προέβλεπε παρακράτηση έως 15%. Για διαχειριστικά έξοδα 5% και 10% για τη δημιουργία ενός χρηματοδοτικού εργαλείου, για τη χρηματοδότηση ερευνητικών έργων σε τομείς που η επιστημονική πολιτική του πανεπιστημίου θα ήθελε να χρηματοδοτηθούν, αλλά οι πόροι από πηγές του ιδρύματος ή εξωτερικές πηγές ήταν πρακτικώς ανύπαρκτες.

Το ΠΔ διάταγμα προέβλεπε επίσης ετήσιο έλεγχο από Ορκωτούς Λογιστές για τη διαφύλαξη της ακεραιότητας του μηχανισμού και εξασφάλισης της διαφάνειας και αντιμετώπισης τυχόν παρανόμων ενεργειών και αποπειρών κακής ή και παράνομης διαχείρισης των ποσών που συγκεντρώνονταν από την παρακράτηση το 10%. Πότε

Ειδικό Λογαριασμό Αξιοποίησης Κονδυλίων Έρευνας (ΕΛΚΕ)

δε δημοσιευτήκαν όμως οι ετήσιες εκθέσεις και ποτέ δεν τέθηκε θέμα διαφανούς ή/και παράνομης διάθεσης των πόρων αυτών. Μέχρι και σήμερα επικρατεί η ίδια μυστικοπάθεια και η συνακόλουθη «προστασία» κακών πρακτικών ή και παρανόμων κινήσεων.

Καθ' όλη τη διάρκεια λειτουργίας των ΕΛΚΕ έγιναν πολλές απόπειρες μεταβολών του περιεχομένου του ΠΔ, μερικές ευτυχώς απέτυχαν και δεν απέφεραν αποτέλεσμα. Ενώ άλλες κατέληξαν και σε νομοθετικές ρυθμίσεις, προσπαθώντας να περιορίσουν την αποτελεσματικότητα των ΕΛΚΕ ή και να τους φέρουν κοντά στο δημόσιο λογιστικό, γιατί κάποιιοι από το πολιτικό σύστημα και την κυβέρνηση της αντίστοιχης περιόδου πίστευαν(;) ότι με τον τρόπο αυτό θα περιορίζονταν τυχόν φαινόμενα κακοδιαχείρισης και εκμετάλλευσης των ΕΛΚΕ για άλλους σκοπούς, πλην των αρχικών. Είναι προφανές ότι διάφοροι μυρίστηκαν την ύπαρξη διαθέσιμων χρήματων και προσπάθησαν και ίσως κατάφεραν να εξασφαλίσουν τρόπους για αλλότρια σχήματα και παρεμβάσεις προς ίδιον όφελος. Μια τέτοια απόπειρα έγινε το 2013 και κανείς δεν έμαθε τι απέγινε και ποιος έκανε τι - βλέπετε

Το Πανεπιστήμιο Αθηνών μοιράζει έως 1.000 ευρώ στους υπαλλήλους ...
Διαβάζουμε ότι «Ο πρύτανης επαναφέρει επίδομα που καταργήθηκε, το οποίο βαφτίζει «αναπτυξιακά» έργα, αντλώντας κονδύλια από τον Λογαριασμό για την Έρευνα...» (του Απόστολου Λακασά, ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, 19 Ιουλίου 2013).

Μέχρι και σήμερα ο μεγαλύτερος χρηματοδότης των Ε&Τ δραστηριοτήτων στην Ελλάδα είναι η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, μέσω των πολλών και σύγχρονων προγραμμάτων ανάπτυξης της έρευνας σε όλα τα επίπεδα και τους δυναμικούς τομείς ενδιαφέροντος. Η Ελλάς επωφελείται ικανοποιητικά χάρις στις ιδέες και τις ικανότητες των Ελλήνων ερευνητών, που είναι απαλλαγμένοι από γραφειοκρατικά εμπόδια χάρις στους ΕΛΚΕ. Αλλά είναι προφανές ότι η ερευνητική ελληνική πολιτική είναι ανύπαρκτη!

Κατά καιρούς ειδικοί λογαριασμοί δημιουργήθηκαν κατ' αρχάς στην ΓΓΕΤ αυτή καθ' εαυτή, στα ΤΕΙ της εποχής και σε άλλους φορείς αναγνωρίζοντας προφανώς τη σημασία των ευέλικτων δομών και την αναγκαία απαλλαγή από τη γραφειοκρατία του δημοσίου λογιστικού, σε σχέση με τους επιδιωκόμενους στόχους και αποτελέσματα.

ΕΛΚΕ στα Νοσοκομεία...

Με το Νόμο ΦΕΚ 1037 ΤΑ, της 21^{ης} Ιουλίου 2005 έγινε «Σύσταση Ειδικών Λογαριασμών Κονδυλίων Έρευνας ΕΛΚΕΑ στις Διοικήσεις Υγειονομικής Περιφέρειας».

Πρόκειται για επέκταση του θεσμού των Ειδικών Λογαριασμών (ΕΛΚΕ) ουσιαστικά στα Ελληνικά νοσοκομεία, εξασφαλίζοντας τις δυνατότητες σε ιατρούς που επιθυμούν να επιδοθούν σε ερευνητικά έργα και προγράμματα να διαχειρίζονται εύκολα ερευνητικά κονδύλια, όπως γίνεται και με τους ΕΛΚΕ στα πανεπιστήμια και τους πανεπιστημιακούς ερευνητές. Προσφέρει επίσης τη δυνατότητα διεκδίκησης κάποιου

επιμίσθιου από το χρηματοδότη της έρευνας. Πρόκειται για δίκαιη ρύθμιση που φορά το δυναμικό του ΕΣΥ και δημιουργήθηκε με την πρόθεση να έχει θετικές επιπτώσεις στην έρευνα και την τεχνολογία σε θέματα Υγείας. Το αν αξιοποιήθηκαν ή θα αξιοποιηθούν οι ΕΛΚΕΑ προς τη κατεύθυνση της ανάπτυξης της Ε&Τ εντός του ΕΣΥ είναι βέβαια ένα άλλο θέμα.

Το ερώτημα που τίθεται δεν είναι αν η ρύθμιση αυτή (κατ' εμάς καινοτομία), έγινε με πρωτοβουλία ενός πανεπιστημιακού ή της διοίκησης και του υπουργείου Υγείας. Το σημαντικό είναι ότι έγινε αντιληπτό ότι και τα νοσοκομεία – δηλαδή οι κκ. ιατροί και ίσως και το τεχνικό προσωπικό των - μπορούν και πρέπει να έχουν ουσιαστική συμμετοχή στην ανάπτυξη της Ε&Τ. Το βέβαιο ήταν ο κύκλος των επιστημόνων και των τεχνικών που μπορούσαν να συμμετάσχουν στην αναγκαία για τη χώρα ανάπτυξη της Ε&Τ στη Ελλάδα, έπρεπε να διευρυνθεί όσο το δυνατόν περισσότερο. Ταυτόχρονα έπρεπε να ενθαρρυνθεί και να διευρυνθεί η κινητικότητα των ανθρώπων αυτών.

Ο νόμος περί ΕΛΚΕΑ έγινε δυνατόν να υλοποιηθεί κατόπιν μακροχρονίων και επιμόνων προσπαθειών του Δημητρίου Σωτηρίου. Ενός εκ των πρωταγωνιστών της δημιουργίας των ΕΛΚΕ, όπως έχει αναφερθεί και υπευθύνου εφαρμογής πρωτοποριακών υπηρεσιών Τηλεϊατρικής από το 1989, σε συνεργασία με τις ηγεσίες του υπουργείου Υγείας για την αναγκαιότητα αυτή. Οι ερευνητές του Εργαστηρίου Ιατρικής Φυσικής του Πανεπιστημίου Αθηνών, που ασχολήθηκαν με την Τηλεϊατρική συνεργάστηκαν στενά με ιατρούς της Παθολογικής Κλινικής του Σισμανογλείου Νοσοκομείου με δ/ντη το Δημήτριο Τσαντούλα και ενθουσιώδη πρωταγωνιστή τον ιατρό κ. Μιχάλη Τσαγκάρη. Την περίοδο αυτή, της τουλάχιστον 10-ετους συνεργασίας, ωρίμασε και η ιδέα των ΕΛΚΕΑ στα νοσοκομεία.

Συμπεράσματα ...

Οι ΕΛΚΕ αποτελούν την μοναδική καινοτομία που επιχειρήθηκε τα τελευταία 50 χρόνια από οποιαδήποτε κυβέρνηση για την ανάπτυξη της Ε&Τ στη σύγχρονη Ελλάδα.

Τον απολογισμό πρέπει να κάνουν όλοι οι πρωταγωνιστές της Ε&Τ προσπάθειας στην Ελλάδα από τη δεκαετία του '80 μέχρι σήμερα.

Η γενική εικόνα είναι θετική, αλλά υπάρχουν και θέματα που δεν αντιμετωπίστηκαν ή αντιμετωπίστηκαν με πελατειακή λογική και είναι οι αιτίες που μέχρι σήμερα παρά την αδήριτη αναγκαιότητα, ποτέ η Ελλάδα δε διαμόρφωσε σοβαρή Επιστημονική και Τεχνολογική πολιτική και δεν καρπώθηκε τα προφανή και ουσιαστικά πλεονεκτήματα και οφέλη που δημιούργησε, όπως έκαναν πολλές άλλες χώρες .

Αθήνα, Οκτώβριος 2023